

Gada noslēgums ar ESG - no klimata mērķiem līdz vienkāršākiem noteikumiem

Avots: Sorainen, Vitalija Impolevičiene, Agita Sprūde, Karolīna Simona Lauritsa, Kamilė Barauskaitė

Gads tuvojas beigām un tuvojas svētku laiks, tāpēc ir pienācis dabisks brīdis, lai pārdomātu sasniegto progresu un regulatīvos signālus, kas veidos nākamo gadu. Šajā pēdējā ESG atjauninājumā par 2025. gadu mēs apkopojam nozīmīgākās attīstības tendences ilgtspējas, klimata un pārvaldības jomā visā Baltijas valstīs un ES, sniedzot skaidru pārskatu par to, kāda virzienā attīstās politika, uzņēmumiem gatavojoties 2026. gadam.

Šajā izdevumā aplūkoti galvenie soļi ceļā uz klimata neitrālu ekonomiku Latvijā un Igaunijā, pastiprināta patērētāju un pret zaļo mazgāšanu vērsta aizsardzība Lietuvā un aizņemta ES darba kārtība, kas ietver gan klimata mērķus un transporta emisijas, gan tālejošus centienus vienkāršot ilgtspējas ziņojumu sniegšanu un vides tiesību aktus. Ņemot vērā COP30 un notiekošās debates par mērķu ambiciozītāti un to īstenošanu, vēstījums ir skaidrs: ESG joprojām ir viens no galvenajiem jautājumiem regulatīvajā darba kārtībā, pat ja likumdevēji cenšas samazināt sarežģītību un administratīvo slogu.

Jaunumi no Lietuvas

Parlaments ir pieņēmis grozījumus Likuma par patērētāju aizsardzību pret negodīgu komercpraksi un Lietuvas Republikas Civillikumā, transponējot Direktīvu (ES) 2024/825.

Grozījumi Civillikumā ievieš jaunas informācijas prasības, kuru mērķis ir dot patērētājiem iespēju izdarīt ilgtspējīgākas izvēles. Pārdevējiem būs jāsniedz skaidrāka informācija par preču izturību un remontējamību, kā arī, ja iespējams, par videi draudzīgām piegādes iespējām.

Grozījumi Likumā par patērētāju aizsardzību pret negodīgu komercpraksi stiprina aizsardzību pret negodīgu komercpraksi, īpašu uzmanību pievēršot maldinošiem apgalvojumiem par ietekmi

uz vidi („zaļā mazgāšana”) un neuzticamiem ilgtspējas marķējumiem.

Jaunumi no Latvijas

Latvijas Ekonomikas, lauksaimniecības, vides un reģionālās politikas komiteja apstiprināja galīgajā lasījumā Klimata izturības un ekonomiskās ilgtspējas likumu, kas izstrādāts, lai izveidotu skaidru satvaru pārejai uz klimata neitrālu ekonomiku. Likums nosaka saistošus klimata mērķus, definē ministriju un pašvaldību atbildību un nodrošina atbalsta finansējuma, tostarp ES Sociālā klimata fonda līdzekļu, koordinētu izmantošanu. Šis finansējums tiks novirzīts neaizsargātām māsaimniecībām, transporta lietotājiem un mikrouzņēmumiem, kuriem draud enerģētiskā vai transporta nabadzība, kā arī ēku renovācijai, energoefektivitātes uzlabošanai, sabiedriskā transporta pieejamības uzlabošanai un sociālo mājokļu attīstībai. Likumā ir iekļauti arī noteikumi par emisiju kvotu izsolēm, kā arī izturības pasākumiem, papildinot iepriekšējos likumus par transporta enerģētiku un piesārņojuma kontroli. Tagad tas gaida galīgo apstiprinājumu parlamentā, lai stātos spēkā.

Jaunumi no Igaunijas

Jaunais Klimata izturīgas ekonomikas likums nodots apspriešanai Ministru kabinetā 13. novembrī Klimata ministrijas izstrādātais Klimata izturīgas ekonomikas likuma projekts tika nodots apspriešanai Ministru kabinetā. Ierosinātais likums, cita starpā, nosaka konkrētus klimata mērķus katrai nozarei, izvirza siltumnīcefekta gāzu samazināšanas mērķus, nodrošina tiesisko noteiktību valsts klimata mērķu sasniegšanai un izklāsta priekšnosacījumus to sasniegšanai.

Sākotnējie plāni liecināja, ka likumprojekts tiks iesniegts parlamentam 2026. gada pirmajā ceturksnī, un, ņemot vērā parlamenta darba grafiku, tā stāšanās spēkā bija paredzēta otrajā ceturksnī.

ES līmeņa jaunumi

Transporta emisijas: vienošanās par vienotu aprēķina metodi

Eiropas Parlaments un Padome ir panākuši provizorisku vienošanos par vienotu ES metodiku transporta pakalpojumu

siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju aprēķināšanai. Šī kopīgā pieeja atvieglos dažādu transporta veidu ietekmes uz vidi salīdzināšanu, palīdzot patērētājiem un uzņēmumiem pieņemt informētus lēmumus, vienlaikus samazinot „zaļās mazgāšanas” risku. Lai gan uzņēmumiem nav pienākuma aprēķināt emisijas, tie, kas to dara, vai nu ziņošanas, mārketinga vai atbilstības nolūkā, ir jāizmanto standartizēta ES metode.

Lai mazinātu slogu mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, Komisija četru gadu laikā izstrādās bezmaksas, lietotājam draudzīgu aprēķinu rīku, kam pievienos praktisku rokasgrāmatu. Lai gan pašreizējā metodika ir vērsta uz emisijām transporta darbību laikā, nolīgums rada pamatu, lai nākotnē iekļautu arī dzīves cikla emisijas, piemēram, no transportlīdzekļu ražošanas un enerģijas ražošanas. Komisija četru gadu laikā izvērtēs šo paplašinājumu, nodrošinot, ka sistēma attīstās virzienā uz visaptverošāku un pārredzamāku klimata pārskatu sniegšanu. Nolīgums tagad gaida oficiālu apstiprinājumu parlamentā un Padomē, un lielākā daļa tā noteikumu sāks piemērot četrus ar pusi gadus pēc to stāšanās spēkā.

Parlaments aicina izstrādāt vērienīgu dzimumu līdztiesības stratēģiju

Eiropas Parlaments ir pieņēmis ziņojumu, kurā aicina Komisiju iesniegt ambiciozu 2026.–2030. gada dzimumu līdztiesības stratēģiju ar konkrētiem likumdošanas un nelikumdošanas pasākumiem. Galvenās prioritātes ietver dzimuma vardarbības atzīšanu par ES noziegumu, izvarošanas definīcijas, kas balstīta uz piekrišanu, ieviešanu ES tiesību aktos un esošo līdztiesības tiesību aktu pilnīgu īstenošanu. EP deputāti arī mudina nodrošināt vispārēju piekļuvi dzimumu līdztiesībai atbilstoši veselības aprūpei, tostarp seksuālās un reproduktīvās veselības pakalpojumiem, un aicina ES Pamattiesību hartā ietvert tiesības uz drošu un legālu abortu aprūpi.

Ziņojumā uzsvērtā nepieciešamība novērst dzimumu nevienlīdzību nodarbinātības, atalgojuma un pensiju jomā, kā arī prasīta savlaicīga direktīvu par minimālo atalgojumu, atalgojuma pārredzamību, sieviešu pārstāvniecību uzņēmumu valdēs un darba un privātās dzīves līdzsvaru īstenošana. Tajā arī aicināts izveidot spēcīgākus mehānismus, lai novērstu demokrātijas

atkāpšanos un uzbrukumus sievietēm un LGBTIQ+ tiesībām, kā arī integrēt sievietes, miera un drošības jautājumus ES ārpolitikā.

ES 2040. gada klimata mērķis: EP deputāti vēlas ES Klimata likumā noteikt emisiju samazinājumu par 90 %

Eiropas Parlaments ir atbalstījis saistošu mērķi līdz 2040. gadam samazināt siltumnīcefekta gāzu neto emisijas par 90 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni, tādējādi stiprinot ES ceļu uz klimata neitralitāti līdz 2050. gadam. EP deputāti atbalsta elastīgumu dalībvalstīm, tostarp no 2036. gada izmantot līdz pieciem procentpunktiem samazinājumu no augstas kvalitātes starptautiskajām oglekļa kredītkartēm un atlikt ETS2, kas attiecas uz emisijām no ēkām un autotransporta, līdz 2028. gadam. Progress tiks pārskatīts ik pēc diviem gadiem, ar iespēju pielāgot mērķi, pamatojoties uz zinātniskajiem datiem, tehnoloģisko progresu un ekonomisko ietekmi. Priekšlikums tika pieņemts ar 379 balsīm par un 248 balsīm pret, un tagad uzmanība tiek pievērsta sarunām ar dalībvalstīm.

Komisija veic pasākumus, lai nodrošinātu ES direktīvu pilnīgu un savlaicīgu pārņemšanu

Eiropas Komisija ir uzsākusi pārkāpuma procedūras pret vairākām dalībvalstīm, kas nav pilnībā transponējušas trīs svarīgas ES direktīvas savos tiesību aktos noteiktajā termiņā. Tās ir pārstrādātā Energoefektivitātes direktīva, grozījumi Atjaunojamo energoresursu direktīvā par biokurināmā un biogāzes izejvielām un grozītā Direktīva par finanšu instrumentu tirgiem. Ir nosūtītas oficiālas brīdinājuma vēstules, dodot šīm valstīm divus mēnešus laiku, lai atbildētu un pabeigtu transponēšanu. Ja tās neizpildīs prasības, Komisija var saasināt lietas, izdodot pamatotus atzinumus.

Energoefektivitātes direktīvā ir noteikti saistoši mērķi samazināt ES enerģijas patēriņu par 11,7 % līdz 2030. gadam un paredzēts, ka publiskais sektors rāda piemēru, ik gadu samazinot patēriņu un veicot ēku renovāciju. Atjauninātajā Atjaunojamo energoresursu direktīvā ir ieviestas jaunas izejvielas modernām biodegvielām un biogāzei, lai veicinātu videi draudzīgāku transporta degvielu izmantošanu. Grozītā direktīva par finanšu instrumentu tirgiem nodrošina saskaņotību ar MiFIR noteikumiem un atbalsta konsolidētu datu plūsmu ieviešanu, lai nodrošinātu finanšu datu pārredzamību.

COP30 nolīgums atkārtoti apstiprina 1,5 °C mērķi, bet globālie pasākumi joprojām ir nepietiekami

COP30 konferencē Belēmā, Brazīlijā, ES sadarbojās ar partneriem, lai panāktu vienošanos, kas apstiprina nepieciešamību ierobežot temperatūras paaugstināšanos līdz 1,5 °C un paātrināt pāreju no fosilā kurināmā. Galvenie rezultāti ietver Globālās Īstenošanas paātrinātāja uzsākšanu, lai samazinātu emisiju plaisu, saistības līdz 2035. gadam trīskāršot adaptācijas finansējumu, kā arī iniciatīvas oglekļa tirgos, mežu aizsardzībā, dzimumu līdztiesībā un metāna samazināšanā. ES arī apstiprināja solījumus līdz 2030. gadam trīskāršot atjaunojamo energoresursu jaudu un divkāršot energoefektivitātes uzlabojumus.

Neskatoties uz šiem pasākumiem, Eiropas Parlamenta deputāti pauda vilšanos, ka galīgajā vienošanās trūka klimata krīzes risināšanai nepieciešamā steidzamība. Lielāko naftas ražotājvalstu pretestība un mainīgā ģeopolitiskā dinamika ierobežoja progresu fosilā kurināmā pakāpeniskas izmantošanas pārtraukšanā, radot ievērojamu plaisu starp mērķiem un konkrētiem emisiju samazinājumiem. Lai gan daudzpusējās attiecības tika saglabātas un tika panākti daži uzlabojumi adaptācijas un finansējuma jomā, ES delegācija brīdināja, ka globālais temps joprojām ir pārāk lēns, un aicināja veidot spēcīgākas koalīcijas, lai novērstu Eiropas izolāciju turpmākajās sarunās.

Komisija ierosina vienkāršot pārredzamības noteikumus attiecībā uz ilgtspējīgiem finanšu produktiem

Eiropas Komisija ir ierosinājusi grozījumus Ilgtspējīgas finanses informācijas atklāšanas regulā (SFDR), lai vienkāršotu un uzlabotu pārredzamības noteikumus finanšu produktiem, kam ir vides vai sociāli mērķi. Izmaiņu mērķis ir risināt tādas problēmas kā pārāk sarežģīta informācijas atklāšana un neskaidrības, ko rada regulas izmantošana kā de facto marķēšanas sistēma, kas apgrūtina investoru izpratni un palielina zaļās mazgāšanas risku. Pārskatītā sistēma nodrošinās investoriem skaidrāku un konkrētāku informāciju.

EFRAG sniedz Eiropas Komisijai tehniskas konsultācijas par vienkāršotā ESRS projekta izstrādi.

Kā viens no pagrieziena punktiem uzņēmumu sloga samazināšanā saistībā ar Eiropas Komisijas 2025. gada Omnibus iniciatīvu,

saskaņā ar EFRAG preses relīzi, vienkāršoto Eiropas ilgtspējas pārskatu standartu (ESRS) projekts paredz, cita starpā, vienkāršotu būtiskuma novērtējumu; tiešo datu priekšrocību likvidēšanu vērtības ķēdē un datu vākšanas sloga samazināšanu; būtiskus atvieglojumus, proporcionalitātes mehānismus un ad hoc pakāpenisku ieviešanu sarežģītu informācijas atklāšanu gadījumos; uz principiem balstītus standartus naratīvai informācijas atklāšanai, jo īpaši attiecībā uz politikām, pasākumiem un mērķiem; elastību attiecībā uz to, kā sniegt nepieciešamo informāciju; un lielāku uzmanību ilgtspējas jautājumu pārvaldībai. Ierosināto grozījumu mērķis ir padarīt ESRS īsākus, skaidrākus, vieglāk saprotamus un īstenojamus.

Eiropas Komisija ierosina pasākumus, lai vienkāršotu vides tiesību aktus

Eiropas Komisija ir ierosinājusi pasākumus, lai vienkāršotu vides tiesību aktus tādās jomās kā rūpnieciskās emisijas, aprites ekonomika, vides novērtējumi un ģeotelpiskie dati. Šo izmaiņu mērķis ir samazināt administratīvo slogu uzņēmumiem, vienlaikus saglabājot stingru vides un veselības aizsardzību. Vienkāršoti atļauju izsniegšanas procesi, jo īpaši stratēģiskiem projektiem, piemēram, digitālajai infrastruktūrai un pieejamam mājoklim, palīdzēs paātrināt ES pāreju uz tīru un digitālu ekonomiku un veicināt konkurētspēju.

Pakete ietver sešus tiesību aktu priekšlikumus, piemēram, ātrāku vides novērtējumu veikšanu, vienkāršotus noteikumus par rūpnieciskajām emisijām un samazinātu ziņošanas apjomu lauksaimniekiem. Citi pasākumi ietver dārgu datu bāzu aizstāšanu ar digitālajiem rīkiem, ražotāju paplašinātās atbildības prasību atvieglošanu un piekļuves uzlabošanu ģeotelpiskajiem datiem. Tas varētu ietaupīt uzņēmumiem 1 miljardu eiro gadā, veicinot ES mērķi līdz 2029. gadam samazināt izmaksas par 37,5 miljardiem eiro. Turpmākie vienkāršošanas pasākumi ir plānoti gaidāmajos tiesību aktos, tostarp Cirkulārās ekonomikas likumā un ar ūdeni saistītajās direktīvās.

ES vienkāršos ilgtspējības ziņošanas un pienācīgas rūpības noteikumus

ES likumdevēji ir panākuši provizorisku vienošanos par ilgtspējības ziņošanas un pienācīgas rūpības noteikumu vienkāršošanu saskaņā ar Omnibus I paketi. Saskaņā ar vienošanos tikai

uzņēmumiem ar vairāk nekā 1000 darbiniekiem un gada apgrozījumu virs 450 miljoniem eiro būs jāziņo par sociālo un vides ietekmi, bet nozares specifiskā ziņošana kļūs brīvprātīga. Pienācīgas rūpības pienākumi attieksies tikai uz ļoti lieliem uzņēmumiem ar vairāk nekā 5000 darbiniekiem un apgrozījumu, kas pārsniedz 1,5 miljardus eiro, koncentrējoties uz riska balstītu pieeju, nepieprasot Parīzes nolīguma pārejas plānus. Jauns digitālais portāls nodrošinās veidnes un norādījumus, un neatbilstība tiks sodīta valsts līmenī ar naudas sodiem līdz 3 % no globālā apgrozījuma. Izmaiņu mērķis ir samazināt administratīvo slogu, vienlaikus saglabājot atbildību lielajiem uzņēmumiem.